

membni drugi prazniki (pano št. 9: **»Novi prazniki«**), prejšnji sovražniki so postali cenjeni prijatelji (pano št. 10: **»Triumfalni sprejem regenta Aleksandra v Sloveniji«**), zamenjali so se državni simboli, namesto nemščine je prišla cirilica (pano št. 12: **»Jezikovni (pre)boj«**), uvedena je bila nova valuta (pano št. 13: **»Od krone do dinarja«**), ki se je dokončno uveljavila šele leta 1923. Navadni ljudje, ki so štiri leta trpeli vojne strahote, so se morali čez noč prilagoditi vsem tem spremembam. Nemci v javni upravi in na sodiščih so izgubljali službe. Ponovno so se pojavili dvojezični napisi, tokrat v kombinaciji s srbsčino (in cirilico), ki je postala učni predmet. Vojni je sledila gospodarska kriza, pomanjkanje moških delovnih moči, upadla je rodnost, sodno je bilo treba urediti status pogrešanih, dedovanje premoženja padlih in umrlih v vojni ter poskrbeti za njihove vdove in sirote ... Razstava se konča z letom 1920, ko sta Rapalska pogodba in koroški plebiscit dokončno uredila meje nove države Kraljevine SHS.

Vse to so želele, in to jim je tudi uspelo, predstaviti avtorice razstave, tokrat spet same arhivistke. Arhivsko gradivo ponuja številne dokaze, treba ga je skrbno pregledati, izbrati najbolj povedne in reprezentativne primerke, ki morajo biti tudi na pogled zanimivi. Delo ni bilo lahko in ni bilo opravljeno hitro. Vendar je bila razstava **»Slovenci, začenjajo se novi časi (1918–1920)«** spet presežek. Oblikovanje razstave in kataloga je prevzela ga. Barbara Bogataj Kokalj, ki je oblikovala že prejšnjo razstavo. Katalog je s svojimi kratkimi besedili, ki sodijo k posameznim razstavnim panojem, in slikovito dodatno opremo izjemno zanimivo in poučno branje. Ker naklada (500 izvodov) ne zagotavlja, da jo pridobijo vse javne knjižnice in poleg njih tudi šolske, sta kataloga prve in druge razstave dostopna tudi v digitalni obliki na spletu, kmalu se jima bo pridružil tudi katalog tretje. Posebej za osnovno- in srednješolski pouk zgodovine bi bil katalog dobrodošel učni pripomoček.

Brez pretiravanja lahko rečemo, da takšni izdelki višajo standarde arhivskim razstavam in arhivskemu delu nasploh, na drugi strani pa obravnavano temo in strokovno delo približajo širši javnosti. Da to niso le floskule, dokazuje tudi pot, ki jo je razstava doslej že opravila: iz Ljubljane preko Škofje Loke, Idrije, Kranjske Gore, Logatca, Novega mesta, Semiča, Kranja, Kopra in Železnikov bo v prihodnjih mesecih gostovala še v Stični in verjetno tudi v Zagrebu, kamor jo je povabilo društvo Slovencev na Hrvaškem. Po izkušnjah prejšnjih dveh razstav se znajo tudi v prihodnjih letih najti ustanove in prostori, ki bodo razstavo z veseljem predstavili svojemu občinstvu. Tak je bil primer Parka vojaške zgodovine Pivka z razstavo **»V zaledju soške fronte«**.

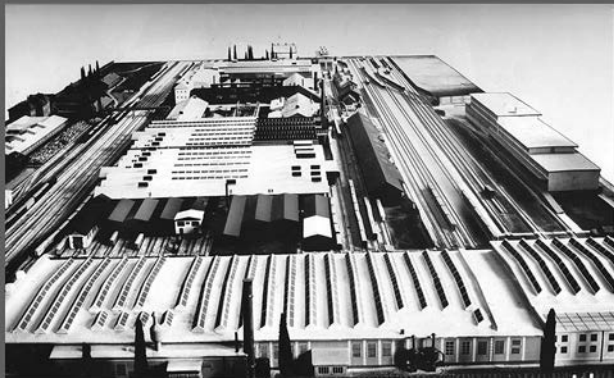
Ob tem še namig: primerno in zanimivo, v teh časih pa skoraj nujno je razstavo prikazati kot multimedijско interaktivno predstavitev, na kar se avtorice že pripravljajo. Tudi povezava vseh treh razstav bi bila dobrodošla, tako za spletne obiskovalce kot za pedagoško delo v arhivih in na šolah.

Za vse preteklo in prihodnje delo v povezavi z arhivskimi razstavami ob 100-letnici prve svetovne vojne zato avtoricam iskreno čestitamo.

Nataša Budna Kodrič

TVT Boris Kidrič Maribor, Ob progi in za progo, 1863–2009

Na začetku leta 2020 je Pokrajinski arhiv Maribor v razstavišču Archivum odprl novo razstavo iz serije predstavitev arhivskega gradiva mariborskega gospodarstva, ki ga hrani Pokrajinski arhiv Maribor. Ob razstavi je izšla tudi publikacija z naslovom TVT Tovarna vozil in toplotne tehnike Boris Kidrič Maribor, ki na 80 straneh prinaša zgodovino in razvoj podjetja od njegovega nastanka do

TVT

TOVARNA VOZIL IN TOPLOTNE
TEHNIKE BORIS KIDRIČ
MARIBOR

OB PROGI IN ZA PROGO
1863–2009

stečaja. Avtorica razstave in publikacije je arhivska svetovalka mag. Nina Gostenčnik.

Med številnimi podjetji, ki so Mariboru pustila neizbrisen pečat, je zagotovo tudi podjetje TVT Boris Kidrič Maribor. Takšen naziv je podjetje pridobilo leta 1977, njegova zgodovina pa je starejša za več kot sto let. Že leta 1863 so namreč v Mariboru začele obratovati delavnice Južne železnice, ki so skrbele za popravilo železniških vozil na stiku proge Maribor–Dunaj in Maribor–Trst. Že leta 1880 je bilo v delavnicah zaposlenih več kot tisoč ljudi. Med obema vojnoma je upravo prevzela uprava Jugoslovanskih državnih železnic, število zaposlenih pa se je povzpelo nad 2.000.

Po koncu druge svetovne vojne, leta 1947, je bila z odločbo Ministrstva za promet ustanovljena Delavnica železniških vozil Maribor, ki se je že leta 1958 preimenovala v Tovarno železniških vozil Boris Kidrič Maribor. Podjetje je na višku, leta 1981, zaposlovalo kar več kot 3.000 ljudi, ki so izpolnjevali načrtan proizvodni program podjetja: investicijsko vzdrževanje in izdelavo novih tirnih vozil, proizvodnjo toplovodnih kotlov in komponent za toplotni program ter proizvodnjo agregatov in komponent za cestna vozila.

Prostor nekdanje tovarne TVT Boris Kidrič Maribor je tako že od srede 19. stoletja predstavljal cono, v kateri so prevladovali delavnice in ki je zrcalila skokovit industrijski razvoj mesta. 130 let kasneje, kmalu po osamosvojitvi Slovenije, se je podjetje zlomilo. Na njegovi lokaciji je v 90. letih 20. stoletja nastalo več manjših podjetij. Še danes ima kompleks izrazito industrijski značaj.

Poleg industrijskega dela podjetja pa so delavnice pustile v Mariboru še najstarejše delavsko naselje v Sloveniji, Železničarsko kolonijo, s katero je podjetje začelo reševati stanovanjske težave svojih zaposlenih. Danes je kolonija edinstven kulturno-zgodovinski in etnološki spomenik in je od leta 1987 razglašena za urbanistični spomenik I. kategorije.

Pokrajinski arhiv Maribor je redno prevzemal arhivsko gradivo podjetja v hrambo že od leta 1988, zadnja predaja arhivskega gradiva pa je bila izvedena leta 2019, ko je svojo dokumentacijo predalo še podjetje Lentherm d. o. o., ki je leta 2016 šlo v stečaj. V arhivu tako hranimo kar 719 arhivskih škatel gradiva, ki izpričuje zgodovino, razvoj in dejavnost podjetja. Pričujoča publikacija in razstava sta nastali na osnovi ohranjenega gradiva.

Razstava je začela nastajati s pozivom nekdanjim zaposlenim, naj za razstavo prispevajo svoje dokumente in fotografije, ki jih morebiti še hranijo doma. Hkrati jih je arhiv zaprosil tudi za

identificiranje ljudi in dogodkov na fotografijah, ki so ohranjene v fondu, vendar niso opisane.

Razstava in publikacija sta razdeljeni na več sklopov:

1. Delavnice Južne železnice
2. Železničarska kolonija
3. Tovarna železniških vozil Boris Kidrič Maribor
4. Tovarna vozil in toplotne tehnike Boris Kidrič
5. TVT Nova d. o. o.
6. Razvoj proizvodov
7. Izobraževanje kadrov
8. Industrijsko gasilsko društvo
9. Kulturna dejavnost
10. Športna rekreacija
11. Čolnarna TVT Boris Kidrič
12. Železničarski dom
13. Letni oddih delavcev
14. Krvodajalstvo
15. Avto-moto društvo Boris Kidrič

Poleg teh je v publikaciji še uvodno besedilo avtorice razstave in nekdanjega urednika tovarniškega glasila gospoda Zmaga Gomzija, ki je podal svoj osebni pogled in izkušnjo dela v tovarni. V publikaciji in na razstavi je predstavljenih več kot 200 kosov slikovnega gradiva, ki je po sklopih razporejeno na 20 panojih. Poleg teh je razstavljenega tudi nekaj originalnega arhivskega gradiva.

Razstava je zasnovana tudi interaktivno, saj so bili nekdanji zaposleni povabljeni, da ob obisku razstave na panoje ob fotografijah pripišejo imena prepoznanih sodelavcev, krajev, dogodkov ali izdelkov. Publikacija je bila izdana v 210 izvodih, zaradi omejitev v času pandemije pa je objavljena tudi spletna izdaja, ki je dosegljiva na naslovu: <http://www.pokarh-mb.si/si/s/341/tvt-boris-kidric.html>.

mag. Nina Gostenčnik

Anton Brcko – Selko Dragar: pozabljeni muzik: 1911–1939

Monografija: Andrej Marinčič

Nova Gorica: Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, 2019, 152 strani.

Avtorica razstave: Ivanka Uršič

Oblikovanje razstavnih panojev: Erik Pregelj

Ob 80. obletnici smrti v Oseku v Vipavski dolini rojenega skladatelja Antona Brcka je Pokrajinski arhiv v Novi Gorici finančno podprl in izdal monografijo muzikologa Andreja Marinčiča z naslovom Anton Brcko – Selko Dragar, Pozabljeni muzik (1911–1939). Predstavitev knjige v domu krajanov v Oseku, oktobra 2019, je bila nadgrajena z razstavo avtorice Ivanke Uršič, arhivistke Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici.

Monografija, ki je sicer osnovana na avtorjevi diplomski nalogi, je razdeljena na tri poglavja: Brckov čas in prostor, Brckovo življenje ter Glasbena ustvarjalnost. Tovrstni vsebinski razdelitvi na desetih panojih sledi tudi razstava. Zelo zanimiv je vpogled v čas in prostor, v katerem je umetnik ustvarjal. Brckova najzgodnejša otroška leta je zaznamovala prva svetovna vojna, šolska leta v Gorici, Kopru in Zadru pa italijanska zasedba Primorske ter stopnjevanje fašistične represije. Ob tem je razstava predstavila tudi ključne osebe, ki so spremljale